

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

УДК 378:373.2.011.3-051:005.961-027.561

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282837>

Людмила Романишина, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Лариса Зданевич, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки та фахових методик

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Наталія Миськова, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті здійснено теоретичне обґрунтування потенціалу акмеологічного підходу у процесі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до професійної самореалізації. Автори акцентують увагу на тому, що у дискурсі акмеологічного підходу освіта має бути зорієнтована на цілісний та стійкий розвиток освітнього простору і всіх його суб'єктів, що забезпечує, на основі їхньої співпраці та творчої взаємодії, умови для самореалізації у професійній діяльності. Представлено розуміння вітчизняними науковцями феномену готовності до професійного саморозвитку, акме, акмеологічного підходу та власне трактування дефініції “акмеологічна компетенція” та “готовність майбутніх вихователів ЗДО до професійної самореалізації на засадах акмеологічного підходу”.

Ключові слова: майбутні вихователі закладів дошкільної освіти; професійна підготовка; готовність; професійна самореалізація; готовність до професійної самореалізації; акме; акмеологічний підхід; акмеологічна компетенція.

Лит. 10.

Lyudmila Romanishyna, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the Pedagogy Department,

Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy

Larysa Zdanevych, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the Preschool Pedagogy, Psychology and Professional Methodics Department,

Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy

Nataliya Myskova, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Preschool Pedagogy,

Psychology and Professional Methodics Department,

Khmelnytskyi Humanitarian and Pedagogical Academy

THE READINESS OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS FOR PROFESSIONAL SELF-REALIZATION: AN ACMEOLOGICAL APPROACH

The article has provided a theoretical substantiation of the potential of the acmeological approach in the process of forming the readiness of future educators of preschool educational institutions for professional self-realization. The authors have emphasized that the problem of professional self-realization of educators of preschool educational institutions has been gaining new importance, since today it has been reduced not only to a set of professional knowledge, skills, abilities and norms of behavior, but has been associated with a deep, balanced choice of a personality's professional trajectory. It has been noted that in the discourse of the acmeological approach, education should be focused on the holistic and sustainable development of the educational space and all its subjects, which provides, on the basis of their cooperation and creative interaction, conditions for self-realization in professional activities. The authors of the article have presented the understanding of the phenomenon of readiness for professional self-development, acme and acmeological approach by national scientists. Acmeological competence has been defined by the authors as an integral personal quality that reflects the willingness and ability to design and implement personal and professional development aimed at achieving the heights of pedagogical professionalism and creativity – “acme”. We are convinced that the introduction of the acmeological approach in the educational process of higher educational institutions will enable future educators of preschool educational institutions to achieve both personal and professional growth, and will enable effective professional self-realization. The authors have interpreted the readiness of future educators of preschool educational institutions for professional self-realization on the basis of the acmeological approach as an integral personal quality that reflects the ability to design and implement personal and professional development aimed at achieving the heights of personal and professional “acme”. Thus, the formation of future educators' readiness for professional self-realization, in accordance with the main methodological provisions of the acmeological approach, allows to ensure their orientation towards the desire for creativity and high achievements in professional activities.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Keywords: *future educators of preschool educational institutions; professional training; readiness; professional self-realization; readiness for professional self-realization; acme; acmeological approach; acmeological competence.*

Постановка проблеми. Проблема професійної самореалізації вихователів закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) набуває нового значення, оскільки сьогодні вона зводиться не тільки до набору професійних знань, умінь, навичок та норм поведінки, а пов'язана з глибинним, зваженим вибором особистістю своєї професійної траєкторії. Цілком погоджуємося, що в умовах цивілізаційно-історичних та освітніх викликів XXI ст. педагог живе й працює в режимі акме, виступаючи активним суб'єктом власного професійно-особистісного самовдосконалення й само-трансценденції [6, 14]. Саме тому для вітчизняної системи дошкільної освіти, яка перебуває у процесі модернізації, цінним є досягнення фахівцями практичних результатів педагогічної діяльності, набуття високого рівня професійної майстерності, творчості, що і становить сутність акмеологічної компетенції. Отже, перед закладами вищої освіти постає завдання – сформувати готовність майбутніх вихователів ЗДО до професійної самореалізації на засадах акмеологічного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна підготовка майбутніх вихователів ЗДО ґрунтовно досліджена Т. Андрущенко, А. Богуш, Г. Бельською, С. Гаврилюк, Н. Гавриш, І. Дичківською, Л. Загородньою, Л. Зданевич, Л. Іщенко, І. Княжевою, Ю. Котелянець, К. Крутій, Н. Лисенко, О. Листопадом, І. Луценко, Н. Миськовою, О. Монке, І. Рогальською-Яблонською, Т. Танько та ін. Акмеологія як фундаментальна наука про вивчення загальних закономірностей досягнення вершин людської життєдіяльності інтегрує цілий комплекс наукових знань про людину з позицій психології, педагогіки, культурології, філософії та інших наук. Зокрема, для нашого дослідження є актуальними напрацювання О. Антонової, О. Дубасенюк, Л. Іщенко, С. Калаур, С. Пальчевського, Х. Шапаренко, В. Швидкого та ін. Аналіз наукових студій показав, що процес формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до професійної самореалізації потребує постійної уваги науковців і практиків, а потенціал акмеологічного підходу у розв'язанні цієї проблеми не досліджений належним чином.

Мета статті – теоретично обґрунтувати потенціал акмеологічного підходу у процесі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до професійної самореалізації.

Вклад основного матеріалу. Професійна самореалізація визначається М. Ярославцевою та С. Пехаревою як динамічний процес активного, мотивованого й усвідомленого самовияву своїх сутнісних сил і можливостей у професійній сфері. Особливості професійної самореалізації майбутніх вихователів дітей дошкільного віку виявляються,

на думку науковців, у педагогічних діях і відношеннях, ідентифікації себе з педагогічною професією, що найбільш яскраво виявляються під час суто навчального процесу та педагогічної практики. Згідно з цим аспектом, автори роблять припущення, що професійна самореалізація виявляється на певних рівнях та у певних межах. У суто навчальній діяльності вона виявляється у межах освітнього процесу у закладі вищої освіти а на рівні педагогічної практики – у процесі взаємодії безпосередньо з дітьми дошкільного віку. Отже, професійна самореалізація майбутніх вихователів дітей дошкільного віку – це сукупність виявів постійно зростаючих індивідуальних професійно-особистісних якостей майбутнього вихователя, внаслідок яких він відтворює себе в педагогічній діяльності у процесі взаємодії з дітьми дошкільного віку [10, 178].

Найважливішими детермінантами професійної самореалізації майбутніх вихователів ЗДО є суб'єктивні та об'єктивні умови життєдіяльності, які визначають її параметри. Об'єктивні умови професійної самореалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти характеризуються соціально-педагогічним (суспільний статус, адекватна соціальна політика, матеріальне становище, стимулювання праці, побутові умови та ін.) та педагогічним (кількісний і якісний склад педагогічного колективу, рівень організації професійної діяльності та ін.) компонентами. Суб'єктивними умовами відзначаємо: ставлення педагога до своєї професії; уявлення про себе як про професіонала; потребу у саморозвитку, самовдосконаленні, творчому ставленні до професійної діяльності; психологічне самопочуття та емоційний комфорт.

Підтримуємо позицію науковців, що окремі аспекти розвитку професійної самореалізації передбачають розробку конкретних способів досягнення поставленої мети в умовах закладу вищої освіти у процесі як організації аудиторних занять, так і проходження здобувачами педагогічної практики. У підборі форм, методів, прийомів і дидактичних засобів, адекватних поставленій меті, М. Ярославцева та С. Пехарева виходили з теоретичного положення, що професійна самореалізація майбутнього вихователя відбуватиметься успішно, якщо студенти будуть засвоювати матеріал у процесі активних форм і методів навчання: майстер-класів, ролевих і дидактичних ігор, проблемних ситуацій, завдань креативного типу і т. п. Таким чином, відбір форм і методів зумовлений, на думку авторів, спрямованістю змісту освіти не лише на міцне засвоєння знань, умінь і навичок, але і на розвиток професійної самореалізації [10, 178].

Зупинимося на трактуванні поняття “готовність” і, відповідно, “готовність до професійної самореалі-

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

заці”. У контексті нашого дослідження актуальним є трактування готовності Л. Рибалко. Це, на її думку – особистісні інтегровані новоутворення в мисленні, свідомості, самосвідомості, якостях особистості майбутнього вчителя (інтелектуальних, психічних, фізичних та ін.), які забезпечують продуктивне виконання педагогічної діяльності. Такі новоутворення-самості майбутнього вчителя виявляються у прагненні розкривати, реалізовувати, розвивати власний потенціал, характеризуються поповненими знаннями про природу самості, акме та вміннями професійно-педагогічної самореалізації, а також сформованою адекватною самооцінкою, акмеологічною позицією педагога. Вони, як уважає вчена, сприяють досягненню акме в різних видах діяльності майбутнього вчителя [5, 16].

Погоджуємося з П. Харченко, що готовність до професійного саморозвитку постає як внутрішньо-цілісне поєднання всіх структурних складових психіки особистості, спрямоване на її конструктивну взаємодію із зовнішнім світом шляхом отримання особистісно значущого і адекватного вимогам соціуму результату професійної діяльності, що є процесом, котрий не обмежується змістом набутого досвіду, а ґрунтується на актуалізованому прагненні до особистісного та професійного зростання [8, 11]. Зокрема, основою професійного саморозвитку О. Остапчук називає особистісний саморозвиток, спрямований на становлення творчої індивідуальності майбутнього фахівця. Саморозвиток – прагнення людини до виявлення, усвідомлення вдосконалення особистісних якостей. Умовою саморозвитку є вільний вибір. При цьому розвиток розглядається як вибір і освоєння суб’єктом тих чи тих інновацій. Кожна ситуація вибору породжує безліч варіантів рішення, опосередкованих певним орієнтаційним полем, відповідальність за дії в якому несе сам суб’єкт. Засобами професійного саморозвитку можуть бути самовиховання, самоосвіта й самовдосконалення в поєднанні з практичною професійною діяльністю. Професійний саморозвиток, згідно із визначенням науковця, – це свідомо діяльність людини, спрямована на повну самореалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері, яку визначає її майбутня професія; розвиток у себе особистісних, професійно важливих якостей, загальних (інтелект) і спеціальних (професійних) творчих здібностей. О. Остапчук переконаний, що гуманізація професійної підготовки повинна передбачати і створювати умови, за яких майбутній педагог матиме можливість будувати власний образ професійного “Я” і, аналізуючи суперечність між “Я-реальним” та “Я-професійним”, програмувати та здійснювати професійний саморозвиток [4, 14].

Досліджуючи готовність майбутніх вихователів ЗДО до професійної самореалізації, акцентуємо

увагу на вагомості акмеологічного підходу у її формуванні. Пояснимо свою думку.

Е. Вільчковський та І. Курок переконані, що випускник закладу вищої освіти має бути підготовлений до роботи в ЗДО відповідно до визначених завдань. Це, зокрема: виховання любові до майбутньої професії; розвиток самостійного мислення; прагнення до підвищення знань, умінь і навиків; пошук творчого рішення завдань фізичного розвитку дошкільників; виховання відповідального ставлення до життя і здоров’я дітей. Науковці зазначають, що у майбутнього фахівця має бути сформований комплекс основних компетенцій: праксеологічні, комунікативні, креативні, моральні, інформаційно-медійні тощо, які обумовлюють багатогранну педагогічну працю в закладі дошкільної освіти. Крім того, у випускника має бути сформована стійка мотивація до безперервної освіти, яка передбачає активний пошук можливостей підвищення рівня професійних знань, умінь і навичок [1]. Уважаємо за доцільне акцентувати увагу на необхідності формувати у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО прагнення до саморозвитку, самовдосконалення, творчості, вміння виявляти проблеми освітньої діяльності та визначати точки подальшого професійного розвитку, що, відповідно, сприяє їхньому професійному зросту, професійній самореалізації і є сутністю акмеологічної компетенції. Цю компетенцію трактуємо як інтегральну особистісну якість, що відображає готовність і здатність проектувати та здійснювати особистісно-професійний розвиток, спрямований на досягнення вершин педагогічного професіоналізму у творчості – “акме”. Розглянемо це детальніше.

“Акме” О. Дубасенюк розглядає у вигляді сутності, під якою розуміється внутрішнє, загальне, відносно стійке, підґрунтя явищ, що характеризується основною вершинною ознакою. Останнє проявляється у таких властивостях акме: вищий ступінь будь-чого; вищий ступінь розвитку; вершина, квітуча сила, досконалість; вершина, як зрілість усього; вершина досконалості у людини; вершина, розквіт здібностей людини; вершина як фізична, особистісна і суб’єктивна зрілість людини; вершина у професійній діяльності; вершина, як реалізація творчих здібностей; вершина досконалості і могутності [2, 18]. Зі свого боку, В. Федоров розглядає “акме” з психолінгвістичного ракурсу та виділяє такі вихідні положення у дослідженні цього явища: акме – феномен, який існує незалежно від свідомості людини; акме є семіотичним, символічно-образним багатofункціональним феноменом, виразом якого є певний текст, сюжетом якого є історія професійного становлення; акме є удаваною вищою точкою (піком) професійного зростання. Шлях до цієї професійної зрілості – це сюжет чи текст історії профе-

сійного життя. Водночас повноцінне досягнення професійної компетентності неможливе і залишається нездійсненим бажанням [7, 34].

Відстеження становлення, формування і вдосконалення професіонала, розуміння, наскільки він відбувся як особистість, громадянин, спеціаліст своєї справи уможливорює, на думку В. Сидоренко, педагогічна акмеологія. Предметом акмеології визначено процес досягнення вершин майстерності, максимальної творчої самореалізації спеціаліста у процесі пошуково-перетворювальної професійної діяльності, досягнення акме-вершин у соціальній, професійно-діяльнісній та індивідуально-особистісній сферах за індивідуальною освітньою траєкторією, доведення професійно-педагогічної діяльності до вершинних, творчих акме-форм [6].

Акцентуємо увагу на тому, що з позиції акмеологічного підходу освіта сприймається як цілісний розвиток здобувачів в умовах освітніх систем, а її зміст – як сукупність знань про взаємодію людини зі світом. Основна цільова установка акмеологічної освіти – вивчення людини як суб'єкта життєдіяльності в цілісній системі її відносин із навколишньою дійсністю. Вважаємо, що у дискурсі акмеологічного підходу освіта має бути зорієнтована на цілісний та стійкий розвиток освітнього простору та всіх його суб'єктів, що забезпечує, на основі їхньої співпраці та творчої взаємодії, умови для самореалізації у життєдіяльності. Як основні соціально-моральні цінності акмеологічної освіти виступають життя і здоров'я людини, прагнення до безперервного професійного самовдосконалення, саморозвитку, креативності тощо. Слід зазначити, що професійна компетентність, яку ми вважаємо результатом ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців, згідно з дослідженнями Х. Шапаренко, у контексті акмеологічного підходу є результатом загальної і професійної освіти, де рівень підготовленості майбутнього спеціаліста дозволяє прогнозувати, планувати, проектувати професійне самовизначення і самозбагачення, допомагає знаходити шляхи вдосконалення в особистому житті і професійній діяльності, прагнути до більш високих щаблів професіоналізму [9, 17].

Солідарні з С. Калаур, що формування у здобувачів уміння активно розвиватися під час навчання включає розвиток: інтелекту; емоційної сфери; стійкості до стресів; впевненості у собі й самосприйняття себе як майбутнього фахівця; позитивного ставлення до світу й прийняття інших; самостійності, автономності; мотивації самовдосконалення. Авторка переконана, що формувати у майбутніх фахівців уміння досягати максимальної самореалізації необхідно ще під час навчання у закладах вищої освіти за умови використання акмеологічного підходу у процесі фахової підготовки. Цілком погоджуємося з дослідницею, що на основі цього підходу забезпечується аналіз освітнього процесу за

усіма його напрямками, що дає підставу вводити необхідні корективи з метою досягнення кінцевого результату – підвищення якості підготовки фахівців [3, 81].

Послугуємося напрацюваннями С. Калаур, яка, досліджуючи професійну підготовку майбутніх соціальних працівників, рекомендує у практичному аспекті акмеологічний підхід щодо вдосконалення цієї підготовки реалізовувати у такій послідовності: системне проектування акмеологічного освітнього середовища у закладі вищої освіти, що передбачає розвиток у здобувачів внутрішнього прагнення до успіху, творчості під час здобуття освіти; цілеспрямована практична діяльність щодо розробки та практичного впровадження графічної моделі впровадження акмеологічного підходу в освітній процес, яка безпосередньо передбачає впровадження акмеологічних технологій (технології забезпечення успіху і високих досягнень у процесі самовдосконалення та цілеспрямований розвиток “акме” кожного здобувача); оновлення змісту професійної підготовки на основі запровадження інноваційних технологій навчання і введення принципів системності, цілісності та наступності; розробка акмеологічного супроводу освітнього процесу (впровадження інноваційних форм та методів співпраці викладачів зі здобувачами, які базуються на акме-мотивації та акме-підтримці); системний аналіз результатів, які досягають здобувачі у процесі навчання та внесення коректив у їхню подальшу професійну підготовку шляхом доповнення навчальних планів та розробки спекурсів [3, 83]. З цієї ж позиції варто, на наш погляд, розглядати доцільність акмеологічного підходу у процесі формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до професійної самореалізації.

Висновки. Отже, вважаємо, що впровадження акмеологічного підходу в освітній процес закладів вищої освіти дасть змогу майбутнім вихователям ЗДО досягнути як особистісного, так і професійного зростання, уможливить ефективну професійну самореалізацію. Готовність майбутніх вихователів ЗДО до професійної самореалізації на засадах акмеологічного підходу тлумачимо як інтегральну особистісну якість, що відображає здатність проектувати та здійснювати особистісно-професійний розвиток, спрямований на досягнення вершин власного та професійного “акме”.

Формування готовності майбутніх вихователів до професійної самореалізації, відповідно до основних методологічних положень акмеологічного підходу, уможливорює забезпечити їхню орієнтацію на прагнення до творчості та високі досягнення у професійній діяльності. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні методичних рекомендацій щодо формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до професійної самореалізації на засадах акмеологічного підходу.

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навчальний посібник для студ. дошкільних факультетів вищ. пед. навч. закладів. МОНУ. 3-тє вид., стер. Суми : Університетська книга, 2017. 428 с.

2. Дубасенюк О.А. Фундаментальна акмеологія: засади вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. *Акмеологія в Україні: теорія і практика*. 2010. № 1. С. 18–26.

3. Калаур С.М. Потенціал акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. Вип. 32. С. 81–84.

4. Остапчук О. Професійний саморозвиток і самопроекування в системі педагогічної освіти. *Шлях освіти*. 2007. № 4. С. 13–18.

5. Рибалко Л.С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Харків, 2008. 42 с.

6. Сидоренко В.В. Педагогічна майстерність як акмеологічний феномен. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції "Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки та перепідготовки освітянських кадрів"*, м. Київ, 25 листопада 2015 р. / уклад. Н.В. Гузій, В.І. Саюк. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 14–19.

7. Федоров В.Д. Психолінгвістичний ракурс поняття акмеології. *Акмеологія в Україні: теорія і практика* : журнал / гол. ред. Огнев'юк В.О. 2010. № 1. С. 27–39.

8. Харченко П. Формування готовності до професійного саморозвитку у майбутнього педагога-музиканта : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти". Київ, 2004. 20 с.

9. Шапаренко Х.А. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу : автореф. дис. ... наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти". Харків, 2008. 20 с.

10. Ярославцева М.І., Пехарева С.В. Методи і форми підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до професійної самореалізації. *Збірник наукових праць "Педагогічні науки"*. Вип. LXXXVII. 2019. С. 176–182.

REFERENCES

1. Vilchkovsky, E.S. & Kurok, O.I. (2017). *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya ditey doshkilnoho viku: navchalnyy posibnyk dlya stud. doshkilnykh fakultetiv vyshch. ped. navch. zakladiv* [Theory and methods of physical education of preschool children: study guide for students preschool faculties of pedagogical universities]. Sumy, 428 p. [in Ukrainian].

2. Dubasenyuk, O.A. (2010). *Fundamentalna akmeolohiya: zasady vdoskonalennya profesiyno-pedahohichnoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv* [Fundamental acmeology: principles of improving the professional and pedagogical training of future teachers]. *Acmeology in Ukraine: theory and practice*. Vol. 1, pp. 18–26. [in Ukrainian].

3. Kalaur, S.M. (2014). *Potentsial akmeolohichnoho pidkhodu u profesiyniy pidhotovtsi maybutnikh sotsialnykh pratsivnykiv* [The potential of the acmeological approach in the professional training of future social workers]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Pedagogy. Social work*. Vol. 32, pp. 81–84. [in Ukrainian].

4. Ostapchuk, O. (2007). *Profesiynny samorozvytok i samoproektuvannya v systemi pedahohichnoyi osvity* [Professional self-development and self-design in the system of pedagogical education]. *The way of education*. Vol. 4, pp. 13–18. [in Ukrainian].

5. Rybalko, L.S. (2008). *Akmeolohichni zasady profesiyno-pedahohichnoyi samorealizatsiyi maybutnoho vchytelya* [Acmeological principles of professional and pedagogical self-realization of the future teacher]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. 42 p. [in Ukrainian].

6. Sydorenko, V.V. (2015). *Pedahohichna maystemist yak akmeolohichnyy fenomen* [Pedagogical skill as an acmeological phenomenon]. *Proceedings of the II All-Ukrainian scientific and practical conference "Pedagogical creativity, mastery, professionalism: problems of theory and practice of training and retraining of educational personnel"*. Kyiv, pp. 14–19. [in Ukrainian].

7. Fedorov, V.D. (2010). *Psykholinhvistychnyy rakurs ponyattya akmeolohiyi* [Psycholinguistic perspective of the concept of acmeology]. *Acmeology in Ukraine: theory and practice*. Vol. 1, pp. 27–39. [in Ukrainian].

8. Kharchenko, P. (2004). *Formuvannya hotovnosti do profesiynoho samorozvytku u maybutnoho pedahoha-muzykanta* [Formation of readiness for professional self-development in the future teacher-musician]. *Candidate's thesis*. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].

9. Shaparenko, H.A. (2008). *Formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv na zasadakh akmeolohichnoho pidkhodu* [Formation of professional competence of future educators of preschool educational institutions based on the acmeological approach]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kharkiv, 20 p. [in Ukrainian].

10. Yaroslavtseva, M.I. & Pekhareva, S.V. (2019). *Metody i formy pidhotovky maybutnikh vykhovateliv ditey doshkilnoho viku do profesiynoyi samorealizatsiyi* [Methods and forms of training future educators of preschool children for professional self-realization]. *Collection of scientific works "Pedagogical Sciences"*. Vol. 57, pp. 176–182. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.04.2023

"Сила і можливості виховання невичерпні".

Василь Сухомлинський
український педагог

